

**DET HÄR ÄR
BOTKYRKA**

Skillnader i hälsa

Botkyrka kommun 2019

Folkhälsorapportering

Avdelning hållbar samhällsutveckling

Kommunledningsförvaltningen

Botkyrka kommun

**BOTKYRKA
KOMMUN**

Sociala klyftor och skillnaderna i hälsa

Denna rapport presenterar ett axplock av resultat på hälsoutfall och faktorer som påverkar på hälsan bland Botkyrkaborna och i Botkyrkas stadsdelar. Trots att hälsan på många sätt blir bättre med tiden så finns skillnader mellan grupper i befolkningen, inom och mellan stadsdelarna, som har samband med socioekonomiska faktorer som ålder, kön, utbildning eller inkomst. Dessa hälsoklyftor förstärker i sin tur de ojämlika förutsättningarna till att klara skolan, arbeta och i övrigt vara delaktig i samhället.

Ett hållbart och jämlikt Botkyrka – med god hälsa och minskade skillnader

Ett hållbart Botkyrka är kommunens övergripande och långsiktiga styrning som tar sikte på hur vi vill att kommunen ska vara inom en generation. En av hållbarhetsutmaningarna är att Botkyrka ska vara en plats där alla Botkyrkaborna är friska och mår bra, med minskade skillnader mellan grupper.

Syftet med rapporten

För att kommunens verksamheter ska kunna bidra till en god och jämlik hälsa behöver vi ha kunskap om folkhälsoläget och vad som påverkar folkhälsan. I olika fall ökar eller minskar skillnaderna i hälsa mellan kvinnor och män, ålder, boendeplats, utbildning eller inkomst. Denna rapport ger en övergripande bild av hälsoläget och skillnaderna som finns i Botkyrka. Rapporten kan vara ett underlag för att:

- Få mer kunskap om trender och utveckling av folkhälsan
- Styra och leda arbete med förutsättningarna som har betydelse för folkhälsan
- Bättre förstå hur ett hälsoperspektiv kan stödja måluppfyllelse och kvalitet i ordinarie verksamhet

Underlag med fokus på den vuxna befolkningen

Underlaget bygger främst på statistik och fakta från:

- Botkyrkas medborgarundersökning 2018
- Hälsa Stockholm 2018, Stockholms län och landsting
- Statistiska centralbyrån
- Folkhälsomyndighetens databas

För fler resultat från medborgarundersökningen, gå in på [Botkyrkas medborgarundersökning 2018](#)

För information om barn och ungas mående och levnadsvanor gå in på [Ungdomsenkäten Botkyrka kommun](#)

Läs om kommunens folkhälsoarbete genom att gå in på botkyrka.se/folkhalsa

Hälsans bestämningsfaktorer

Bilden visar det som kallas för hälsans bestämningsfaktorer. Det är olika faktorer på olika nivåer i samhället, från individ till större samhällsstrukturer som på olika sätt påverkar folkhälsans utveckling och läge i befolkningen, mellan grupper och mellan platser i Botkyrka. Det är också flera faktorer som vi som kommun påverkar. På följande sidor får du några exempel på hur dessa faktorer samspelar med varandra och skapar eller förstärker skillnader i hälsa i befolkningen.

Hälsans bestämningsfaktorer samverkar och påverkar folkhälsan

Hälsan i en befolkning samvarierar med hälsans bestämningsfaktorer. Ålder, kön och arv är centrala faktorer som avgör individens hälsa, och är i många fall oföränderliga. Faktorer som vi kan påverka är bland annat; känslan av tillit till andra, möjligheterna för sociala nätverk, motion och bra kost, en god skolgång, arbete och meningsfull fritid, trygga boendemiljöer eller socialt stöd och sjukvård.

Goda levnadsvanor är kanske de faktorer som mest förknippas med hälsa - vad vi äter, om vi röker och om vi motionerar. Levnadsvanor, som också omfattar individens val, påverkas även till en stor del av de livsvillkor och levnadsförhållanden vi lever i. Övergripande samhällsstrukturer och trender, så som samhällsvärderingar och normer, politik och lagar, och ekonomin påverkar i sin tur de livsvillkor och levnadsförhållanden som utvecklas. Sambanden mellan alla faktorer på olika nivåer är avgörande för en hur en god och jämlik hälsa nås.

Kommunen kan skapa de förutsättningar som behövs för att nå en jämlik och god hälsa

Kommunen arbetar för att alla Botkyrkabor ska få de bästa förutsättningarna för ett långt och bra liv. Vi utvecklar och arbetar även för ett hållbart samhälle där både nuvarande och kommande generationer ska ha tillgång till god miljö och hälsa, ekonomisk och social välfärd och rättvisa. För att förbättra folkhälsan och minska skillnader i hälsa behöver vi förstå hur skillnaderna i hälsa ser ut, följa hur Botkyrkabornas livsfaktorer påverkar varandra, och arbeta med god hälsa som ett mål och ett medel.

Botkyrkabornas hälsa blir bättre men skillnaderna mellan grupper ökar

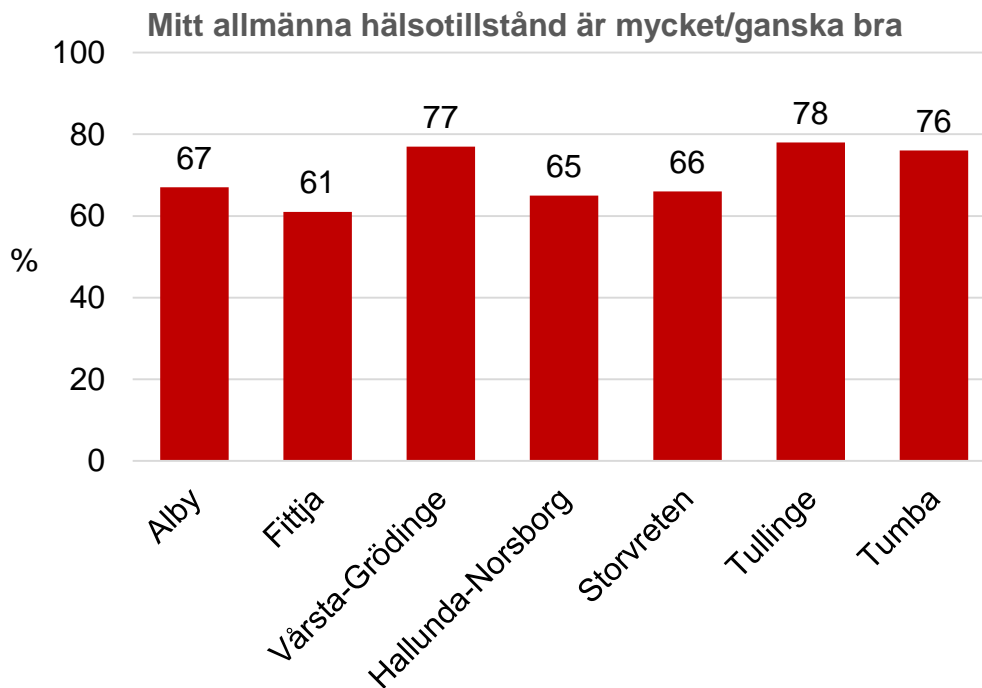

Några vanliga mått på utfallen av hälsa, och därmed konsekvenserna av bestämningsfaktorerna, är medellivslängd, fetma, upplevt hälsotillstånd och psykisk hälsa. Kommande sidor berör skillnader i Botkyrkabornas hälsoutfall.

- **Medellivslängden** ökar i Botkyrka och i hela Sverige - samtidigt så ökar skillnaden i livslängd mellan grupper med olika utbildningsbakgrund. Den minst gynnsamma utvecklingen har kvinnor med endast grundskoleutbildning haft.
- **God självskattad hälsa** ökar över tid och uppskattas i högre grad av män, men det finns skillnader mellan kön och stadsdelar. God självskattad hälsa har samband med livsvillkor som högre utbildning och god ekonomi. Generellt rapporterar utlandsfödda i större utsträckning en sämre självskattad hälsa jämfört med personer födda i Sverige.
- **Psykisk ohälsa** varierar över tid i den vuxna befolkningen i Botkyrka men ökar svagt på nationell nivå, främst bland kvinnor och bland unga. Psykisk ohälsa har samband med ogynnsamma livsvillkor och levnadsförhållanden så som arbetslöshet eller låg inkomst. Men också med flera levnadsvanor som rökning, missbruk, sämre kost och mindre motion.
- **Fetma** är ett ökande folkhälsoproblem i Botkyrka. Fetma har samband med genetik, uppväxtvillkor, stress, kost och motion. Övervikt och fetma i barndomen följer ofta även med i vuxen ålder. Även ekonomi och utbildningsnivå påverkar. Områden med låg socioekonomisk situation har högre förekomst av fetma jämfört med områden med hög socioekonomi.

De flesta upplever sitt hälsotillstånd som mycket/ganska bra

Det finns tydliga skillnaderna mellan kommunens stadsdelar och kön i skattning av sitt hälsotillstånd. I alla stadsdelar förutom Hallunda-Norsborg och Vårsta-Grödinge upplever kvinnor sämre hälsa jämfört med männen. Den lägsta och största andelen kvinnor och män som skattar sitt hälsotillstånd som mycket eller ganska bra ses till höger om diagrammet.

Män:

62 % Hallunda-Norsborg
82 % Vårsta-Grödinge

Kvinnor:

56 % Fittja
75 % Tullinge och Tumba

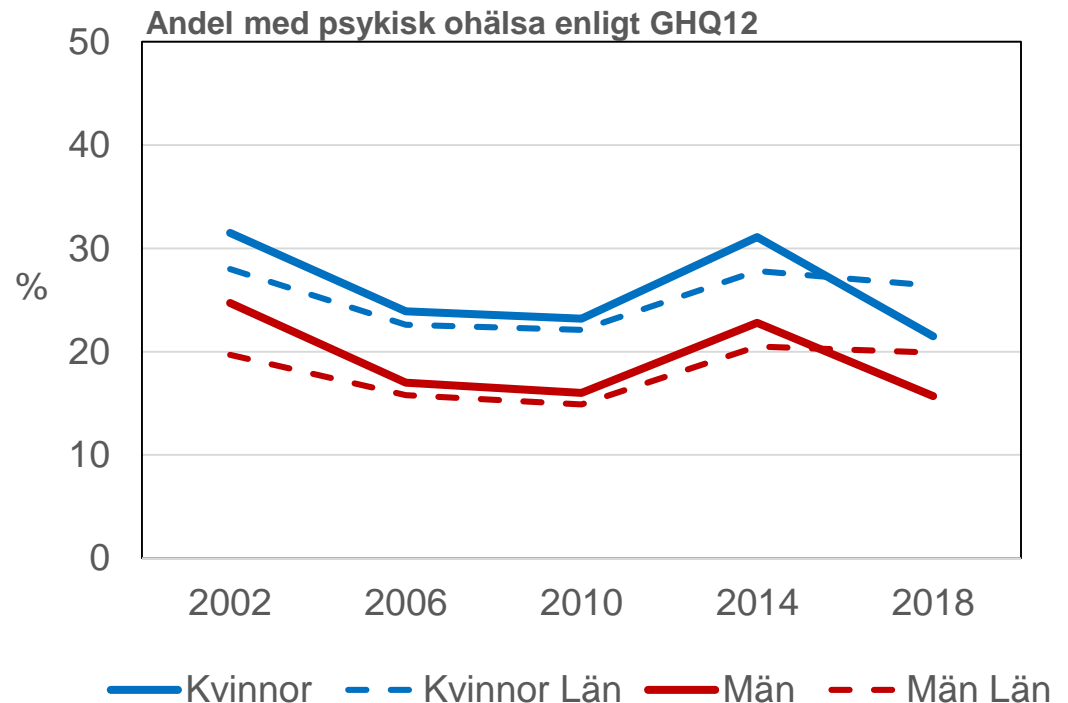

Den psykiska ohälsan varierar över tid i Botkyrka

Psykisk ohälsa är ett brett område som ofta omfattar flera indikatorer som vägs ihop. Generellt är andelen som upplever psykisk ohälsa hög bland kvinnor, unga och personer födda utanför Europa.

I Botkyrka kan vi mäta skillnader mellan könen, där kvinnor (22 procent) upplever mer psykisk ohälsa än männen (16 procent) i Botkyrka. Skillnaderna är också tydliga mellan ålder, och psykisk ohälsa är högre hos unga än hos äldre (se Ungdomsenkäten).

Få större skillnader ses mellan personer med lång eller kort utbildning. När det gäller allvarigare psykisk ohälsa tycks dock utbildningsnivå och livsvillkor spela en större roll.

Om indikatorn: anger andelen i befolkningen som lider av psykisk ohälsa mätt genom General Health Questionnaire (GHQ-12). De 12 frågorna som ingår mäter inte sjukdom i psykiatrisk bemärkelse utan fångar psykiska reaktioner på aktuella påfrestningar. Frågorna rör bland annat huruvida man haft svårt att koncentrera sig, tyckt sig vara värdelös de senaste veckorna eller förlorat tron på sig själv.

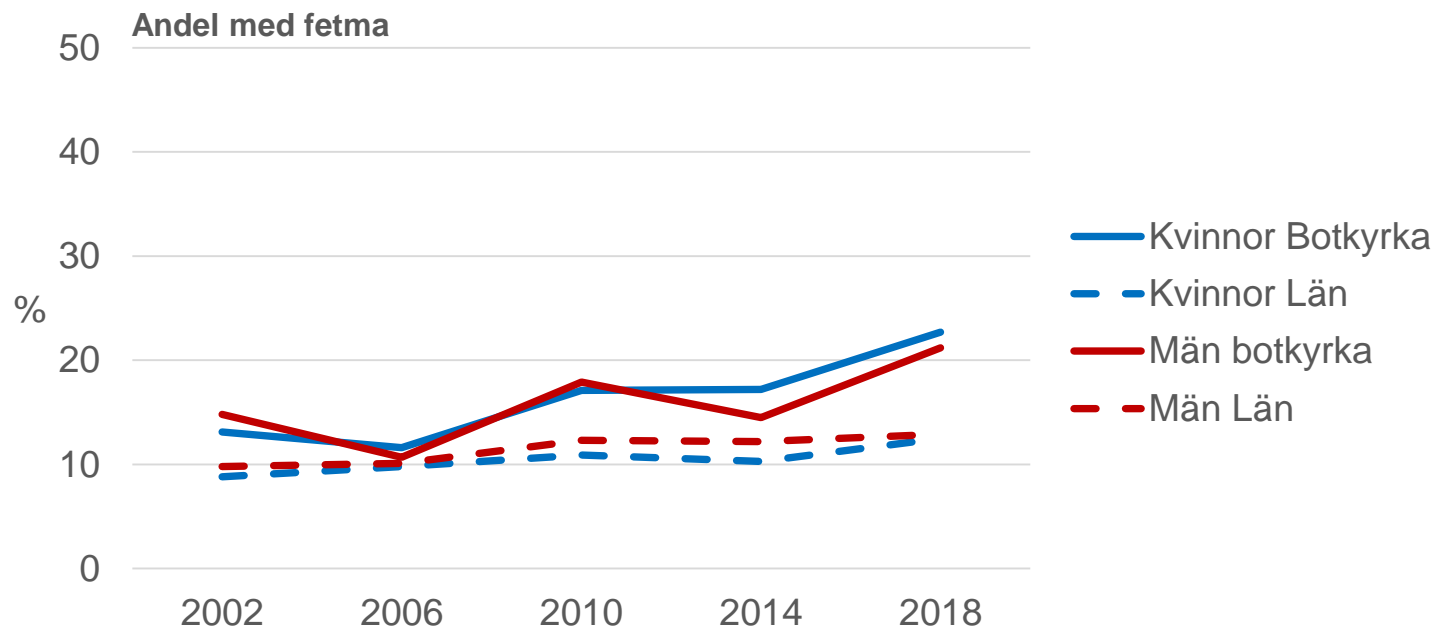

Andel med fetma har fördubblats över tid

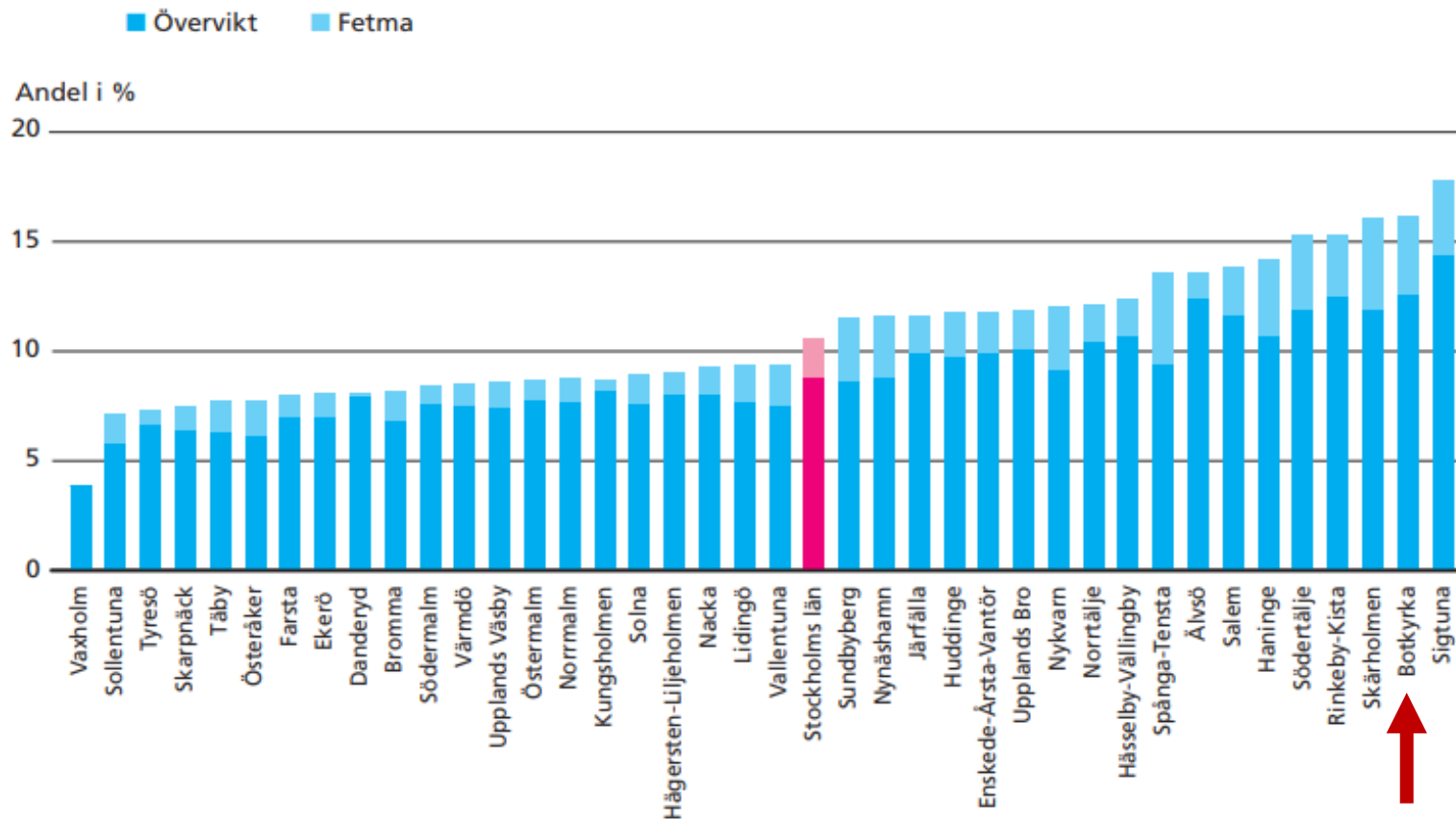
Kraftig övervikt kallas fetma. Andel med fetma i Botkyrka ökar, mellan 2002 och 2018, från cirka 14 procent till 22 procent. Fetma ökar i samtliga utbildningsgrupper, fetma är vanligare bland dem med enbart gymnasial eller förgymnasial utbildningsnivå.

Fetma ökar risken för flera följsjukdomar som bland annat högt blodtryck, diabetes typ 2, bröst- och prostatacancer, ledförslitning, och har samband med ökad depression och ångest. Detta är inte bara en påfrestning för individen men också för samhället i kostnader för bland annat sjukpenning och vård.

Andel 4-åringar med övervikt och fetma är hög i Botkyrka

Botkyrka har näst högst andel 4-åringar med övervikt och fetma, jämfört med övriga delar av Stockholms län. Bland Botkyrkas 4-åringar har 12,6 procent övervikt och 3,6 procent fetma. Övervikt och fetma i barndomen följer ofta även med i vuxenålder.

Diagrammet visar andelen 4-åringar med fetma/övervikt beräknat med Body Mass Index (BMI) för barn, år 2018

Livsvillkor och levnadsförhållanden påverkar flera delar av våra liv, men är svåra att påverka för den enskilda individen

Ojämlig hälsa är sammankopplat med skillnader i livsvillkor, så som utbildning, arbete och inkomst. Även levnadsförhållanden, det vill säga miljöer där människor växer upp, bor och arbetar har stor betydelse för folkhälsan. I livsvillkor ingår även skolsystem, arbetsmarknad och sjukvårdssystemets utformning.

Livsvillkor och levnadsförhållanden

- **Utbildning** är en viktig skyddsfaktor som främjar hälsa och goda livsvillkor. Slutförd gymnasieutbildning underlättar etablering på arbetsmarknaden och förbättrar förutsättningarna för god hälsa. Utbildning ger också möjligheter till god inkomst, mindre ekonomisk utsatthet och stress. Utbildning kan också påverka människors levnadsvanor, samt förmåga att skaffa och ta till sig information som påverkar hälsan.
- **En stabil och bra inkomst** påverkar möjligheten till att klara av löpande utgifter och inte minst vårdutgifter. Andelen som avstår från tandläkarbesök, sjukvård och läkemedel på grund av dålig ekonomi är ofta grupper med lägre ekonomi och resurser, vilket är en viktig aspekt av principen om vård på lika villkor.
- **Goda boende- och arbetsförhållanden samt skolmiljö** som är trygg och säker ger kontroll och inflytande över ens livssituation. Det är en förutsättning för lärande och utveckling. God skola och arbetsmiljö bidrar till bättre självkänsla, ökad chans för slutförd gymnasieutbildning, mindre stress och minskad risk för sjukskrivning. Att trivas och känna sig trygg i sitt bostadsområde bidrar till social gemenskap, rörelse och meningsfull fritid.
- **Meningsfull fritid och mötesplatser** påverkar känslan av sammanhang och de sociala nätverken som skapar gemenskap. På platser där människor kan mötas oavsett ålder, kön, bakgrund och sociala och ekonomiska förutsättningar, minskar den mentala och sociala distansen mellan invånarna, ökar den medmänskliga tilliten och bidrar till välmående.

Skillnader i arbete, inkomst och utbildning

En femtedel av Botkyrkaborna i åldern 25-64 år har genomfört eftergymnasiala studier år 2018. Det är mindre jämfört med länet och riket där ungefär en tredjedel har genomfört eftergymnasiala studier.

Andelen Botkyrkabor 20-64 år som har arbete har ökat över tid och ligger idag på 74 procent. Botkyrka följer utvecklingen i länet, men på en lägre nivå. Inom Botkyrka finns stora skillnader mellan kön och stadsdelar.

Botkyrkaborna har även i genomsnitt lägre inkomster jämfört med länet. Botkyrkabornas medelinkomst låg år 2017 på 297 tkr, vilket är lägre jämfört med länet på 411 tkr. Generellt har kvinnor lägre förvärvsfrekvens och betydligt lägre inkomster än männen. Skillnaderna är också stora mellan stadsdelarna.

Andel med eftergymnasial utbildning

20% Botkyrka

33% Stockholm län

28% Riket

Andel som har arbete

56% kvinnor i Fittja

86% kvinnor i Tullinge

Medelinkomst

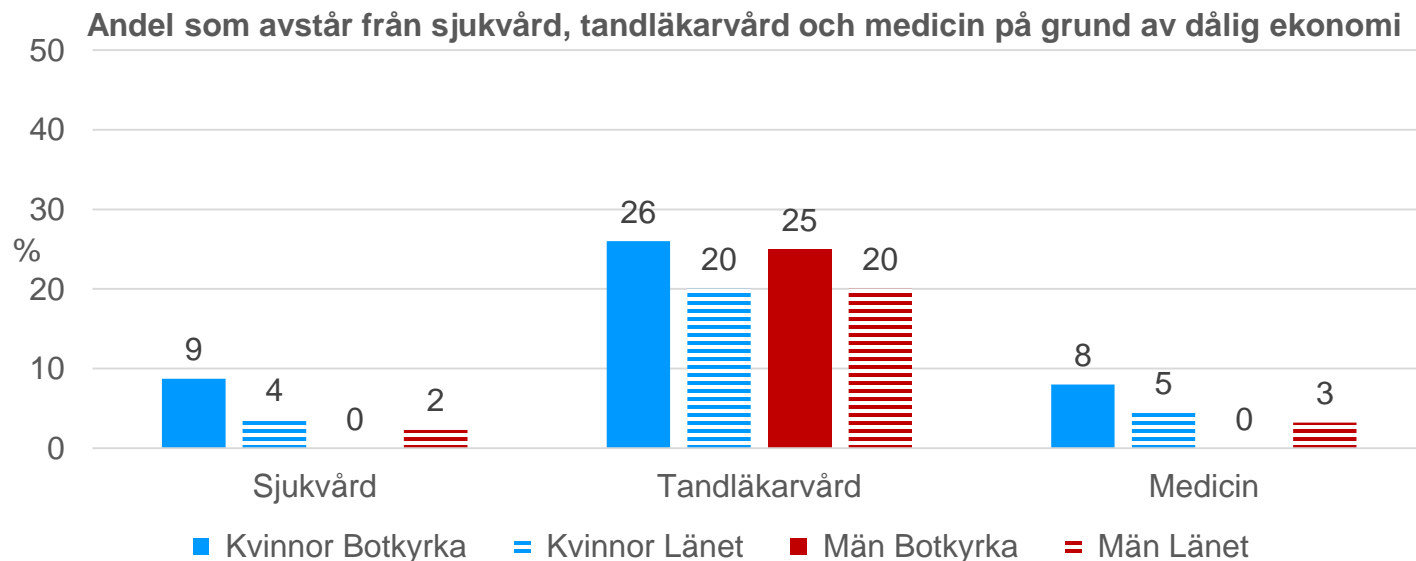
209 tkr män i Fittja

375 tkr män i Tullinge

Allt färre avstår från medicin och vård på grund av ekonomiska skäl

Andel som senaste 12 månaderna avstått från sjukvårds- eller tandläkarbesök eller hämta ut medicin på grund av dålig ekonomi minskar över tid. I jämförelse med genomsnittet i länet är det en större andel i Botkyrka som på grund av ekonomin avstår från exempelvis sjukvårds- och tandläkarbesök.

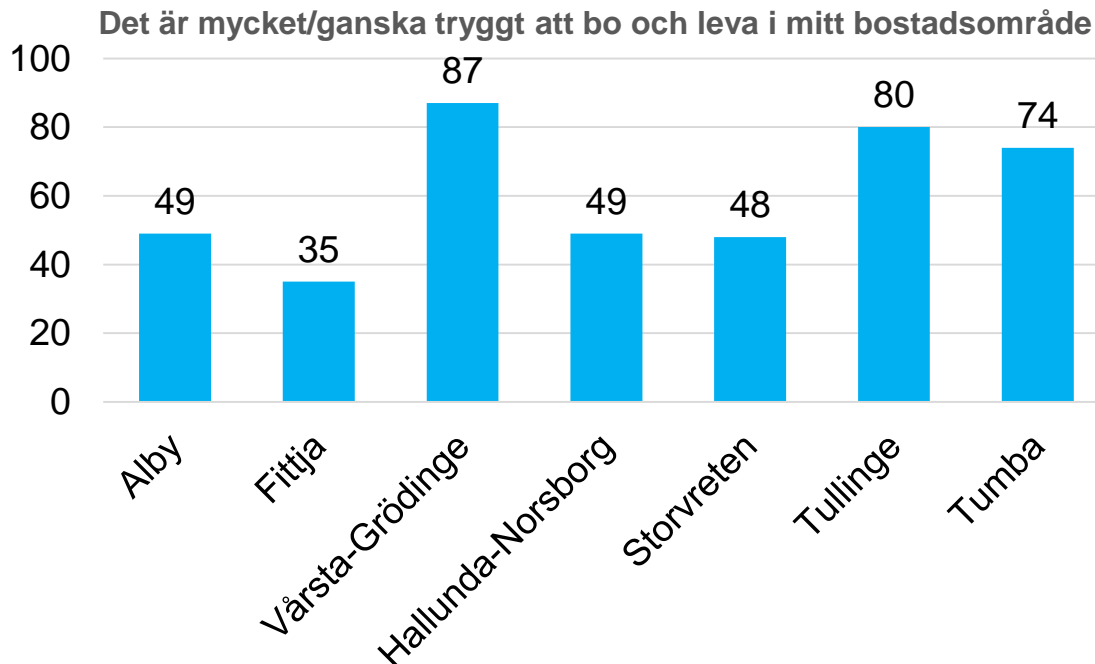
Personer med sämre ekonomi i betydligt avstår medicin och vård i högre utsträckning. Fördelat på kön, utbildning och födelseland avstår kvinnor, personer med kort utbildning och utrikesfödda i högre grad. Det är också vanligare bland yngre än bland äldre att ha avstått läkemedel.

Stora skillnader i upplevelse av god trygghet mellan stadsdelarna

I Vårsta-Grödinge är det högst andel (87 procent) som upplever att det är mycket eller ganska tryggt att leva och bo i sitt bostadsområde, vilket kan jämföras med Fittja (35 procent).

I vissa stadsdelar finns även betydande skillnader mellan kön. I Fittja och Tumba har en högre andel kvinnor svarat att det är mycket eller ganska tryggt att leva och bo i sitt bostadsområde. Bland resterande stadsdelar finns inga eller låga skillnader mellan kön.

Män:

28 % Fittja

82 % Tumba

Kvinnor:

43 % Fittja

87 % Tumba

Våra levnadsvanor har stor betydelse för hälsan

Levnadsvanor är den del av hälsan där individens val gör stor skillnad. Men även våra val påverkas i en kontext av kultur och traditioner, ekonomiska villkor, utbildning, eller samhällstrender som ökad digitalisering.

Levnadsvanor

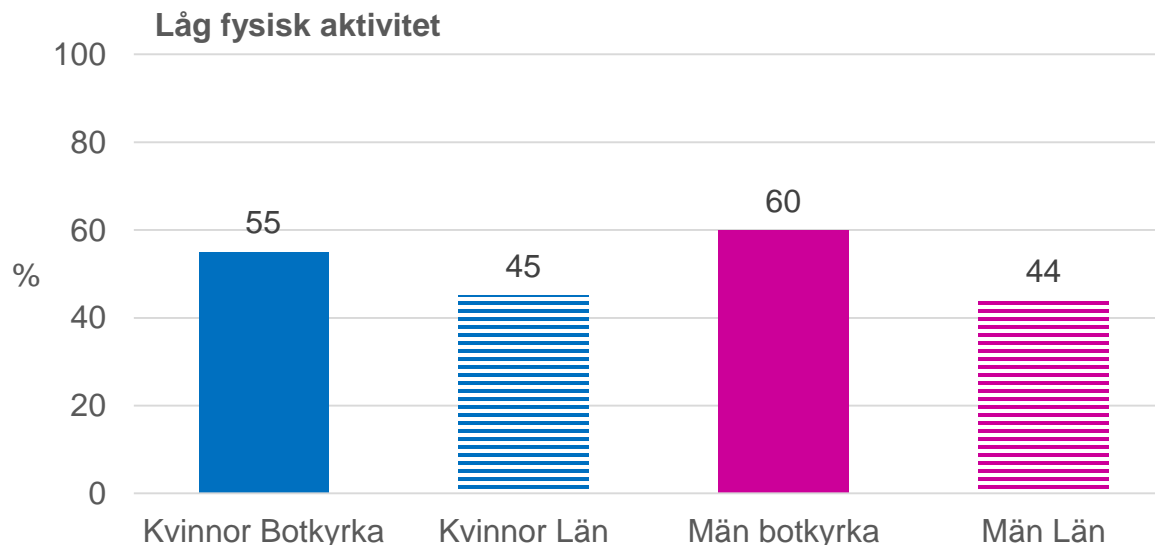
Ett mönster som framträder är att vissa ohälsosamma levnadsvanor samlas inom grupper som är mindre resursstarka. Arbetslöshet, avsaknad av ekonomi för oförutsedda händelser, eller lågutbildning, eller brist på sociala nätverk och framtidstro innebär ofta en ökad sannolikhet för att ha flera ohälsosamma levnadsvanor.

- **Daglig rökning:** Andelen som röker dagligen har minskat i Botkyrka men skillnader ses fortfarande mellan olika grupper baserat på utbildnings- och inkomstnivå, födelseland och sysselsättning.
- **Låg fysisk aktivitet:** Andelen med låg fysisk aktivitet är högre i Botkyrka jämfört med länet, särskilt bland män. Det är en högre andel med eftergymnasial utbildning som är stillasittande jämfört med de som enbart har grundskola- och gymnasieutbildning.

Många med låg fysisk aktivitet i Botkyrka

Med låg fysisk aktivitet menas mindre än 150 minuter av gång, cykling eller annan typ av motion per vecka. Bland kvinnor har 55 procent låg fysisk aktivitet, vilket är högre jämfört med kvinnor i länet (45 procent). För män är andel med låg fysisk aktivitet 60 procent i Botkyrka och 44 procent i länet.

Regelbunden fysisk aktivitet har många positiva effekter på hälsa och välbefinnande och förebygger sjukdom. Fysiskt aktiva personer löper lägre risk att drabbas av typ 2-diabetes, hjärt-kärlsjukdomar, vissa cancersjukdomar, depression, fetma och för tidig död. I den nationella rekommendationen för fysisk aktivitet anges att man bör ägna sig åt minst 150 minuter fysisk aktivitet per vecka på måttlig nivå, 75 minuter på ansträngande nivå eller en kombination av dessa.

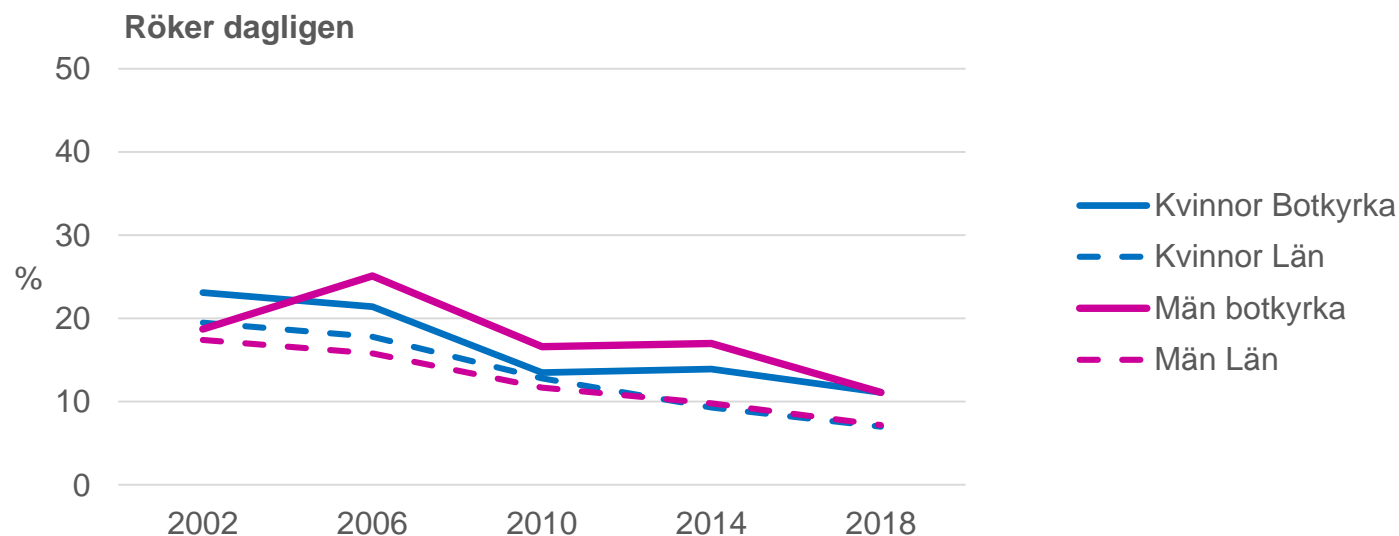

Andel dagligrökare minskar över tid

Över tid har andelen dagligrökare minskat i Botkyrka från 21 procent år 2002 till 11 procent år 2018. Könsskillnaderna har också minskat och idag röker en lika hög andel kvinnor som män. Det en högre andel dagligrökare i Botkyrka (11 procent) jämfört med länet där andelen är 7 procent.

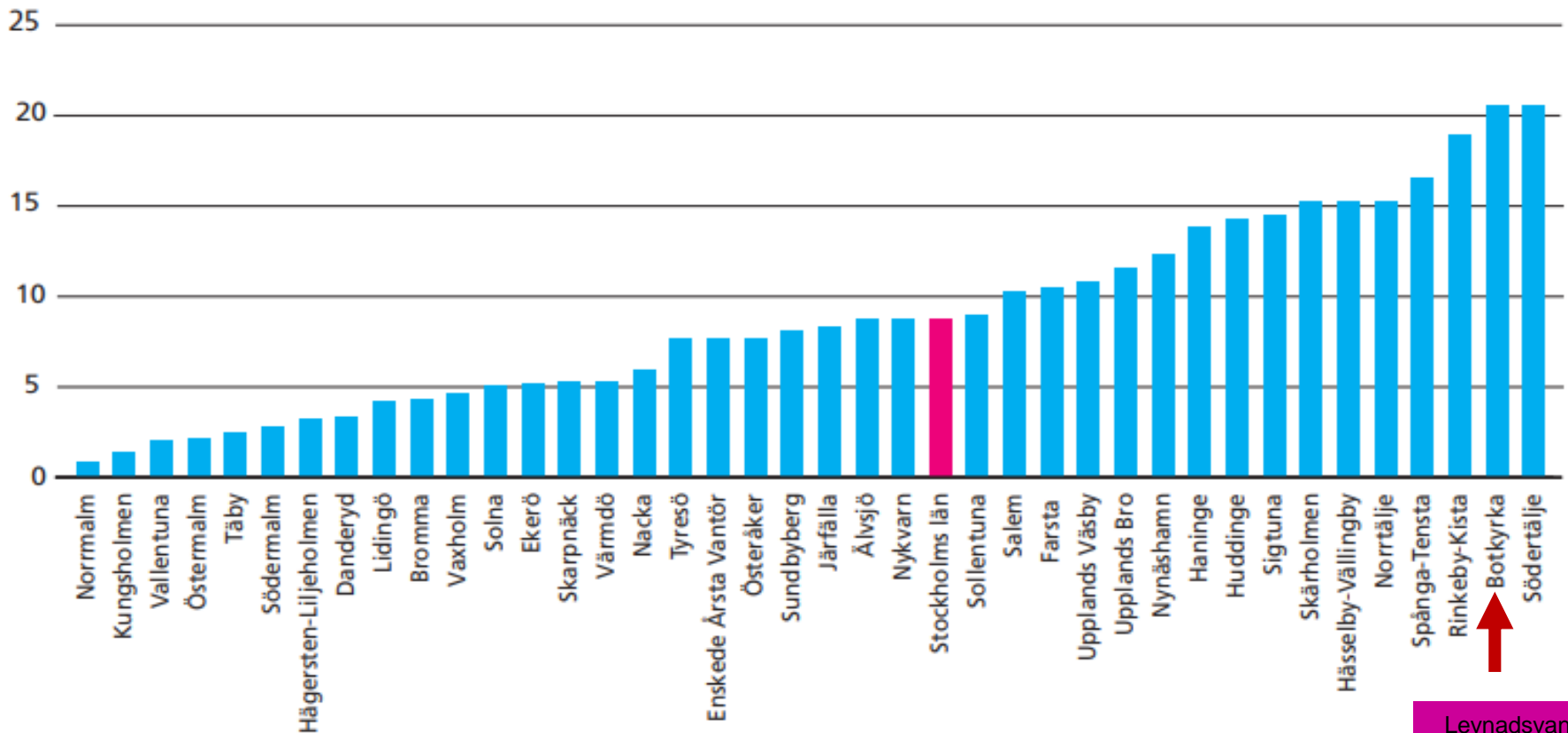
Det är vanligare att personer med grundskola som högsta utbildningsnivå röker dagligen. Bland män röker alla grupper som är födda utanför Sverige mer än svenskfödda. Bland kvinnor röker svenskfödda och personer födda utanför Europa minst.

Barn påverkas av vuxnas rökvanor

Cirka 21 procent av barnen i Botkyrka födda år 2016 exponerades för rökning i hemmet vid fyra veckors ålder. Detta är mer än dubbelt så mycket som genomsnittet i länet. Några av de negativa hälsoeffekterna bland barn som utsätts för tobaksrök är plötslig spädbarnsdöd, öroninflammationer, astma och återkommande luftvägsinfektioner. Bland de äldre barnen ökar dessutom risken för att de själva börjar röka och att deras föräldrar accepterar det.

Andel i %

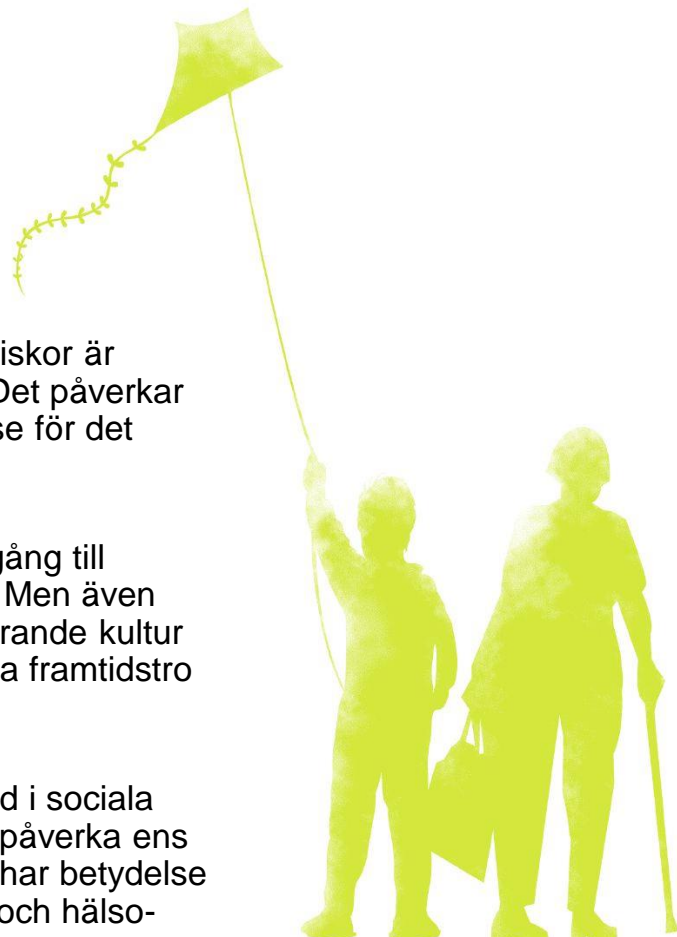

Framtidstro, tillit och social trygghet speglar och påverkar rådande samhällsförhållanden

Känsla av framtidstro och tillit till sig själv och sina medmänniskor är grunden för psykiskt välbefinnande och ett tryggt samhälle. Det påverkar de psykosociala förhållandena i ett område, och har betydelse för det allmänna välbefinnandet.

Känsla av framtidstro och tillit skapas också när det finns tillgång till utbildning, trygga bostadsförhållanden och meningsfull fritid. Men även tillgång till trygga naturområden, mötesplatser samt välfungerande kultur och hälso- och sjukvård är viktiga förutsättningar för att känna framtidstro och tillit.

Den som känner tillit till andra är deltar dessutom i större grad i sociala aktiviteter, vilket i sin tur bidrar till en god hälsa. Låg tillit kan påverka ens tillgång till sociala nätverk och sociala resurser, som i sin tur har betydelse för stöd, kunskap om och förhållningssätt till hälsa, sjukdom och hälso- och sjukvård.

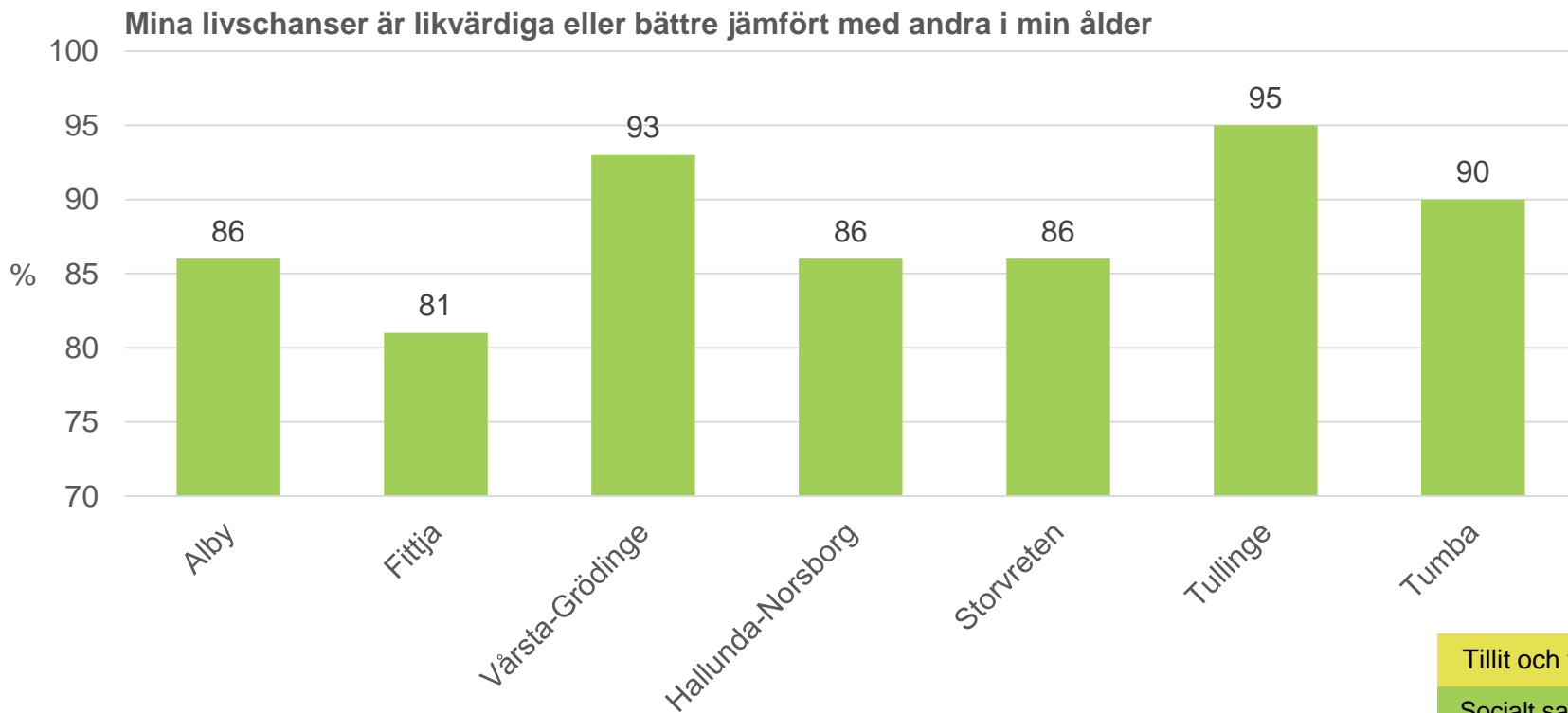

Tillit och framtidstro

Socialt sammanhang

Stora skillnader i upplevelse av jämlika livschanser

Tullinge (95 procent), Vårsta-Grödinge (93 procent) och Tumba (90 procent) har högst andel som har svarat att sina livschanser är likvärdiga eller bättre jämfört med andra i sin ålder. Lägsta andel finns i Fittja (81 procent) och resterande stadsdelar har en jämn fördelning (86 procent). Det finns också några skillnader mellan kön. En högre andel män upplever sina livschanser som likvärdiga eller bättre jämfört med andra i sin ålder i Alby, Fittja, Vårsta-Grödinge och Tullinge.

En god folkhälsa handlar inte bara om att hälsan bör vara så bra som möjligt, den ska också vara jämnt fördelad i befolkningen. Det innebär att alla, oavsett kön, ålder, bakgrund, tillhörighet eller socioekonomisk situation, ska ha samma möjligheter att uppnå en god hälsa utifrån sina behov och förutsättningar. När de ojämlika skillnaderna är små får vi en välmående befolkning som deltar i samhällsutvecklingen, ökad trygghet och ett hållbart samhälle för kommande generationer. Hälsa är ett mål och medel.